

In strijd met en tegen de tijd

PERSOONLIJKE ERVARINGEN MET HET NIEUWE EXAMEN HAVO/VWO

Tijdens een lesvoorbereiding realiseerde ik me dat mijn enthousiasme voor de nieuwe examenstof was bekoeld. In de bovenbouw van de havo is het behandelen van de tien tijdvakken letterlijk een race tegen de klok. Dit riep de vraag op of geschiedenis niet een saai vak is geworden, dat in het teken is komen te staan van het leren van feiten. Duidelijk werd dat ik zoekende ben naar een goede balans tussen het leren van kenmerkende aspecten en het op een prikkelende manier tot leven wekken van de geschiedenis.

Op een dinsdagmiddag eind oktober, tijdens het voorbereiden van een les aan havo 4, moest ik terugdenken aan een studiedag vorig jaar. Een docent van een van de pilotscholen had een presentatie gegeven over zijn ervaringen met het maken van nieuwe PTA's. Een aantal docenten had de gelegenheid aangegrepen

Is dit geschiedenis zoals geschiedenis zou moeten zijn?

om hun scepsis uit te spreken over het werken met de tien tijdvakken in de bovenbouw van havo en vwo. In mijn enthousiasme had ik de nogal negatieve houding van deze collega's toen ergerlijk gevonden. Maar tijdens die lesvoorbereiding bemerkte ik dat mijn aanvankelijk optimisme toch ook enigszins was omgeslagen. Terwijl ik mijn hoofd brak over de vraag hoe ik in één les de hoofdpunten van de Romeinse tijd moest behandelen, dacht ik terug aan de waarschuwende woorden die op de studiedag waren gesproken. Hadden ze dan toch gelijk gekregen? Werkte dit eigenlijk wel? Met enige weemoed dacht ik ook even terug aan de lessenserie die ik vorig jaar had gegeven aan havo 4 over de Cuba-crisis. Aan de hand van dit ene spannende moment tijdens de

Koude Oorlog hadden de leerlingen inzicht gekregen in die absurde tijd, en het effect van de politieke strijd op het gewone leven voor en achter het IJzeren Gordijn. Voor mijn gevoel waren het geslaagde lessen geweest.

Overweldigend feitenmateriaal

Op die dag in november leek ik samen met mijn leerlingen verward in een ongelijke strijd met en tegen de tijd. In een paar lessen het tijdvak van Grieken en Romeinen behandelen, lijkt een onmogelijke opdracht. Zoveel moet onbesproken blijven. Naar mijn gevoel nu juist die zaken die het tijdvak voor de leerlingen tot leven kunnen wekken. Ik had ook gemerkt dat bij de leerlingen de stress af en toe toesloeg. Bladerend door de hoofdstukken waren ze overweldigd door de hoeveelheid aan informatie. De tijdbalken, gebeurtenissen, namen van belangrijke personen, kenmerkende aspecten. Het gros van de havo 4 leerlingen zag door de bomen het bos niet meer. Vanaf die eerste lessen begin september had ik me dan ook gericht op het leiden van de leerlingen door dit woud aan feitenmateriaal. Ik had me voornamelijk beziggehouden met het uitleggen van de grote lijnen, de ontwikkelingen, de omslagpunten in de geschiedenis. Maar ik begon me af te vragen of dit

nu wel echt de bedoeling was. Als er nauwelijks tijd en plaats is in het curriculum voor uitwerking, verdieping, of aardige zijsprongetjes, is het dan nog wel leuk? Is dit geschiedenis zoals geschiedenis als vak zou moeten zijn?

Positieve ervaringen

Inmiddels is het begin januari. Die ene les over de Romeinen is uiteindelijk wel goed gekomen. Maar wellicht is dit een mooi moment om een pas op de plaats te maken en een eerste voorzichtige analyse te geven van het afgelopen halfjaar. Wat zijn tot nu toe de positieve punten gebleken van het werken met de tijdvakken? En waar lopen docenten zoals ik tegenaan?

Positief aan de nieuwe examenstof is wat mij betreft dat het meer duidelijkheid biedt. Leerlingen weten zodra ze in de bovenbouw komen wat ze de komende jaren gaan doen. Dit betekent dat ze ook beter kunnen begrijpen waar ze mee bezig zijn en wat van ze verwacht wordt. Vooruitwerken en plannen gaat een stuk makkelijker. Dit geldt overigens ook voor docenten. Het invullen van de PTA's wijst zich min of meer vanzelf en kan binnen secties minder aanleiding geven tot discussie. Daarnaast vind ik het positief te noemen dat leerlingen, ongeacht op welke middelbare school ze zitten, in grote lijnen dezelfde stof krijgen. Dit veronderstelt een bepaalde basiskennis waar docenten bij vervolgoopleidingen vanuit kunnen gaan. Een belangrijk onderdeel van het werken met tijdvakken is dat leerlingen beter in staat worden de grote lijnen en verbanden te zien in de geschiedenis, omdat niet langer heen en weer wordt gesprongen in

de tijd. Tegelijkertijd is dit een keerzijde; geschiedenis verwordt tot een verzameling droge feiten en feitjes. Het vak geschiedenis hoort naar mijn idee meer te zijn dan dat, maar hoe de meerwaarde van geschiedenis nu moet worden ingevuld binnen de lessen, blijft voor mij tot nu toe een lastig vraagstuk.

Saaie opsommingen

De nieuwe examenstof biedt meer duidelijkheid, maar toch zijn er ook veel vraagtekens. De plaats die historische vaardigheden innemen is (nog) niet altijd even duidelijk, terwijl ze nog wel een vast onderdeel zijn van het curriculum. Sommige thema's waren speciaal afgestemd op het oefenen van één of meerdere specifieke vaardigheden. Hierdoor was een duidelijk verband te zien tussen feitenkennis en inzicht in de geschiedenis. In de nieuwe geschiedenismethoden is dit verband minder aanwezig. Alleen in bepaalde vragen van het werkmateriaal komen de historische vaardigheden tot uiting. De teksten in de boeken zijn gemakkelijk geschreven, maar weinig prikkelend. Het is vooral een opsomming van gebeurtenissen. Overzichtelijk, maar vaak ook saai.

Tijdvakken en periodisering

De tijdindelingen roepen eveneens vragen op. De indeling van de geschiedenis in tien tijdvakken komt op leerlingen (met name die van het vwo) gekunsteld en zelfs kinderachtig over. Enerzijds dienen zij de tijdvakken en de bijbehorende kenmerken te kennen, anderzijds moeten zij periodisering in de geschiedenis kunnen uitleggen. De meerwaarde van het werken met de indeling in tien tijdvakken is lastig uit te leggen;

het werkt eerder verwarrend. In de methoden, zoals *Geschiedeniswerkplaats*, wordt gesproken over de hoge of late middeleeuwen naast de tijdvakken 'monniken en ridders' en 'steden en staten'. Het door elkaar gebruiken van verschillende benamingen in periodisering komt de duidelijkheid niet bepaald ten goede. Ik heb er een behoorlijke kluif aan om deze indelingen uit te leggen aan de leerlingen. Soms vraag ik me af of ik ze hier nu wel echt mee moet vermoeien.

Conclusie

Al met al roept het werken met het nieuwe examen nog veel vragen op. Zoals iedere docent ben ik volop bezig met een avontuur waarvan ik de afloop nog niet kan voorspellen. Soms slaat daardoor de twijfel toe: ben ik zo goed bezig? Het vinden van een goed evenwicht tussen feitenkennis en chronologie enerzijds en verdieping anderzijds valt in de praktijk niet altijd mee. Juist daarom is het van groot belang dat docenten ervaringen uitwisselen.

Positief

- Het nieuwe examen geeft leerlingen meer overzicht, algemene historische kennis, besef van chronologie en tijdsindeling;
- Leerlingen zijn beter in staat de grote lijnen en verbanden te zien in de geschiedenis doordat niet steeds heen en weer wordt gesprongen in de tijd;
- Aan verdieping kan worden gewerkt door thema-opdrachten of een tijdvakdossier;
- Leerlingen weten zodra ze in de bovenbouw komen, wat ze de komende jaren gaan doen. Deze duidelijkheid komt de planning ten goede;
- Het curriculum voor het vak geschiedenis is op iedere school hetzelfde. Er wordt basiskennis geleerd.

Negatief

- De nadruk ligt op feitenkennis; de plaats van historische vaardigheden is hierbij nog niet altijd goed duidelijk;
- In de methoden is veel aandacht voor opsommingen van feiten en gebeurtenissen. Dit komt saai over;
- Het is letterlijk een race met en tegen de tijd (havo);
- Verschil tussen havo en vwo is niet erg duidelijk: op het vwo is meer tijd voor verdieping maar wat houdt deze verdieping precies in?
- Tijdvakken doen gekunsteld aan, omdat leerlingen ook periodisering moeten weten. Wat is de meerwaarde van het werken met verschillende benamingen?

